Samenlevings opbouw Oost-Vlaanderen

een dorpshuis in uw gemeente?

Ervaringen met Oost-Vlaamse dorpshuizen

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw

een dorpshuis in uw gemeente?

Ervaringen met Oost-Vlaamse dorpshuizen

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw

De voorbije decennia hebben er zich op het platteland veranderingen voorgedaan die een belangrijke impact hebben op het karakter en het uitzicht van onze landelijke omgeving. Ook de bewoners en de relatie van die bewoners met hun dorp en streek wijzigden soms zeer ingrijpend. Twee belangrijke schaalveranderingen voltrokken zich. Enerzijds was er een schaalvergroting, waardoor dorpsbewoners steeds grotere afstanden moeten afleggen naar werk en voorzieningen en zij langs om meer contacten hebben buiten het dorp. Anderzijds een schaalverkleining die zich vooral voordoet in het culturele en politieke domein. De eigen woning en woonomgeving worden steeds belangrijker en ook het belang van de zeggenschap die dorpsbewoners willen hebben over de eigen woonsituatie stijgt. Zowel schaalvergroting als schaalverkleining leidt ertoe dat dorpen in toenemende mate de overstap maken van 'autonoom dorp' -met álle functies- naar 'woondorp'. Deze veranderingen leiden tot nieuwe verhoudingen tussen de inwoners die nog steeds het autonome dorp als referentiekader hanteren (vooral ouderen, inwoners die ter plaatse opgegroeid zijn en bewoners die wonen en werken in het dorp) en zij die het referentiebeeld van het woondorp hanteren (vooral jongeren en bewoners die elders werken en zich recent in het dorp gevestigd hebben).
Deze hele ontwikkeling leidt vaak tot een vermindering van basisvoorzieningen en commerciële diensten, verlies van sociale samenhang, verschraling van het traditionele verenigingsleven, spanningen tussen 'autochtonen' en nieuwe bewoners, …
“Het dorp en het dorpsleven zijn niet meer wat ze geweest zijn” hoor je daarom dikwijls zeggen.

Je kunt dan twee houdingen aannemen. Ofwel ga je aan de kant van de klagers staan en van de mensen die berusten, ofwel ga je op zoek naar manieren om van deze nieuwe situatie een opportuniteit te maken. In het eerste geval blijft de frustratie groeien en het dorp stagneren of zelfs verder achteruit gaan, in het tweede geval creëer je kansen om het dorp nieuw leven in te blazen, nieuwe vormen van dienstverlening en economische ontwikkeling te genereren en de sociale samenhang in het dorp te herstellen en te versterken.

Inleiding

De laatste jaren merken we dat steeds meer dorpsbewoners de handschoen opnemen en een engagement aangaan voor hun dorp. Het aantal dorpen waar bewoners een DORP inZICHT bevraging organiseren of een project Dorp met Toekomst of Buiten Gewone Buurt opzetten groeit zienderogen. Ook het succes van dorpsraden en bewonersplatforms die opkomen voor de belangen van het eigen dorp en de medebewoners lijkt niet meer te stuiten.
In diezelfde golf van betrokkenheid en bezorgdheid om het goed functioneren van een dorp, situeren we de belangstelling die steeds meer bewoners en besturen betonen voor de oprichting van een dorpshuis. Voor sommigen is een dorpshuis de locatie waar ze eindelijk met hun vereniging een vaste stek hebben, voor anderen een plaats waar ze eens iemand tegenkomen, voor nog anderen de ultieme reddingsboei voor alweer een dienst die uit het dorp dreigt weg te trekken. Voor mensen met een beperkt netwerk is een dorpshuis vaak een echte thuis, voor nieuwkomers een kans om het dorp wat beter te leren kennen. Allemaal mogelijke functies voor een dorpshuis en daarom ook zo moeilijk te vatten wat een dorpshuis eigenlijk zou moeten of zou kunnen zijn. Veel hangt af van de plaatselijke situatie en van wat bewoners en bestuur zelf verwachten van een dorpshuis.

De voorliggende brochure heeft daarom niet de ambitie om op al uw vragen een antwoord te geven, maar hopelijk kunnen de verhalen uit Boekhoute, Watervliet en Heldergem een bron van inspiratie zijn voor uw dorp!

Het plattelandsteam van Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw
Sofie Van Moortel, opbouwwerker
Luc Joos, beleidsmedewerker

I. Ieder dorp heeft zijn eigen verhaal

1.1. Boekhoute, het eerste Meetjeslandse dorpshuis

1.1.1. Dorpsprofiel

- Deelgemeente van Assenede (Oost-Vlaanderen)
  ± 2.030 inwoners

Leeftijdscategorie	Aantal	%
-12	248	11,85
12-25	341	16,26
26-65	166	55,62
65+	341	16,27
Totaal	2097	100,00

- 16,27 km²
- 5,7 km naar Assenede
- Openbare voorzieningen: vrije basisschool (kleuter en lager onderwijs), naschoolse kinderopvang, postpunt, toeristisch infokantoor, visserijmuseum, uitleenpost van de bibliotheek
- Commerciële voorzieningen: 2 bakkers, slagerij, superette, 5 cafés, kledingzaak, juwelier, elektro zaak
- Verenigingen: rijk verenigingsleven (Parochiaal Zangkoor, Gezinsbond, KAV, Fanfare, KVLV, KWB, Landelijke Gilde, Liberale Bond Gepensioneerden, OKRA, Socialistische Vrouwenvereniging, Spoorse Vrienden, Vissersvereniging, Scouts, Chiro, …)
- Dienstverlening: sociaal restaurant (2x per week), gemeentelijke administratie (2x per week), warme maaltijden/thuishulp/vervoersdienst door aanZ en OCMW Assenede

1.1.2. Ontstaan van het initiatief

In 2001 nam vzw Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen het initiatief om in Boekhoute een DORP inZICHT[1] bevraging te organiseren met de bedoeling een beter zicht te krijgen op de leefbaarheid van het dorp.

Eigen aan de methodiek DORP inZICHT werd de bevraging volledig uitgevoerd door de Boekhoutenaars zelf, van het opmaken van de vragenlijst tot de presentatie van de resultaten. Om alles in goede banen te leiden werd een projectgroep samengesteld van een achttal personen, bestaande uit inwoners van Boekhoute én een projectmedewerker van Samenlevingsopbouw.

De resultaten van de bevraging wezen op een aantal problemen in het dorp: een gebrek aan sociale samenhang, gebrekkige communicatie tussen de dorpsbewoners en het lokaal bestuur, en een tekort aan voorzieningen.

Tijdens de zoektocht naar mogelijke oplossingen kwam de projectgroep op het idee om een dorpshuis op te richten dat mogelijks een antwoord kon bieden op de gestelde problematiek. Om erachter te komen of de oprichting van een dorpshuis op voldoende steun van de bevolking van Boekhoute zou kunnen rekenen, werd in juli 2002 een bijkomende bevraging georganiseerd.

[1] DORP inZICHT is een methodiek die bewoners helpt om zelf een bevraging over de leefbaarheid van hun dorp bij dorpsgenoten op te zetten. Het instrument dat hiervoor wordt gebruikt, is een vragenlijst. Maar de totstandkoming ervan, wat er mee wordt gedaan en wat ze teweegbrengt verschilt grondig van een gewone enquête: DORP inZICHT wordt volledig uitgevoerd door bewoners zelf, elke inwoner van het dorp vanaf 12 jaar wordt bevraagd (dus geen steekproef) en de bevraging resulteert in een rapport met verbeteracties en beleidsaanbevelingen.

DORP inZICHT wil dus niet enkel inventariseren, maar ook mobiliseren en tot concrete ingrepen en engagementen leiden. Meer informatie is te vinden op de website www.dorpinzicht.be

De resultaten waren zeer hoopgevend: heel wat inwoners bleken enthousiast te zijn voor een geregeld bezoek aan het dorpshuis en voor deelname aan de activiteiten ervan, maar vooral ook voor medewerking aan de uitbouw en het beheer van het dorpshuis. Om de voorbereidingen rond de opstart van een dorpshuiswerking in goede banen te leiden werd een projectgroep 'dorpshuis' opgericht.

Na onderhandelingen met het gemeentebestuur van Assenede dienden het lokaal bestuur, de vzw Meetjeslandse Leerwerkbedrijven[2], Samenlevingsopbouw en de projectgroep in 2003 een subsidiedossier in in het kader van het toenmalige Europese 5B Phasing-Out programma voor het Meetjesland. Via deze weg werden financiële middelen gevonden om het dorpshuis gedurende drie jaar te runnen. De vzw Meetjeslandse Leerwerkbedrijven zorgde voor de tewerkstelling en begeleiding van kansengroepen in het dorpshuis, het lokaal bestuur stelde een deel van het oud gemeentehuis ter beschikking en Samenlevingsopbouw zorgde voor de inhoudelijke sturing van het project.
De dorpshuiswerking kon van start gaan!

[2] MLWB vzw, ofwel Meetjeslandse Leerwerkbedrijven, is een onafhankelijke vereniging die haar werkingsgebied heeft in het Meetjesland. De vzw is ontstaan uit het opleidings- en tewerkstellingsproject dat het vroegere Steunpunt Opbouwwerk Meetjesland opzette in de jaren '90. MLWB biedt mensen uit de kansengroepen, vnl. langdurig werklozen en leefloners, nieuwe kansen door hen interessante werkervaringen en opleidingen te bieden. De werkervaarders krijgen ondersteuning op de werkvloer en daarmee de kans om alle nodige kennis en vaardigheden op te doen. Er is ook aandacht voor eventuele knelpunten die het de werkervaarders moeilijk kan maken om aan het werk te gaan (kinderopvang, papieren, huisvesting,…). Meer info op www.mlwb.be.

1.1.3. Het Dorpshuis van Boekhoute in de praktijk

Over de werking van het dorpshuis in Boekhoute hadden we een gesprek met Eric Braet, een van de mede-initiatiefnemers van het dorpshuis en nog steeds een zeer gedreven vrijwilliger.

Hoe ziet het dorpshuis in Boekhoute eruit? Wat gebeurt daar zoal?

Ons dorpshuis is ondergebracht in het oud gemeentehuis, midden in de dorpskern. Bij de opstart in 2003 kregen we een ruim lokaal op de benedenverdieping ter beschikking en een kleiner lokaal dat als bureauruimte dienst kon doen.

Aangezien het gebrek aan sociale samenhang in het dorp sterk naar boven kwam in de DORP inZICHT bevraging, besloten we om de grote ruimte in te richten als ontmoetingsruimte. Een likje verf, een aantal tafels, stoelen, zeteltjes, computers, een paar gezelschapsspelen en een tv-toestel. Meer was er niet nodig om een gezellige huiskamersfeer te creëren. In de ontmoetingsruimte kunnen we allerlei activiteiten organiseren zoals hobbyateliers, kaartnamiddagen of computerlessen voor beginners. Tweemaal per week organiseert het OCMW van Assenede er een sociaal restaurant: iedereen kan dan een goedkope, voedzame maaltijd gebruiken en daarna samen naar het tv-journaal kijken of wat napraten.

Om ook op de vraag naar meer informatie en betere communicatie met het lokaal bestuur een antwoord te bieden, richtten we binnen de ontmoetingsruimte een infohoekje in waar inwoners informatie over allerlei thema's zoals wonen, onderwijs of jeugd kunnen terugvinden.

Ten slotte wilden we via het dorpshuis ook werken aan het verbeteren van de dienstverlening in het dorp. En die kwam er ook met zitdagen van de gemeentelijke administratie, Woonwijzer Meetjesland[3], de gemeentelijke toeristische dienst en de wijkagent.

[3] *Woonwijzer Meetjesland, afdeling van Steunpunt Opbouwwerk Meetjesland vzw, is een instantie die gespecialiseerd is in het thema "wonen". Mensen krijgen er sociaal en technisch advies, maar ook advies over duurzaam en levenslang wonen. Meer info op www.woonwijzermeetjesland.be.*

En wie verzorgt dan de permanentie?

Tot een aantal maanden geleden werd het dorpshuis bemand door een medewerker van de vzw Meetjeslandse Leerwerkbedrijven, die tot eind 2008 kon rekenen op Europese en Vlaamse steun. Uiteindelijk werd die medewerker in 2009 weggehaald bij gebrek aan subsidie en omdat het gemeentebestuur dat gat niet wilde dichtrijden. De dorpshuiswerking wordt momenteel volledig gedragen door de vrijwilligers. We proberen er toch voor te zorgen dat het dorpshuis dagelijks geopend is. Op de momenten dat er geen activiteiten doorgaan is er een vrijwilliger in het dorpshuis aanwezig om de mensen te ontvangen. Mensen komen vaak over de vloer om gratis te surfen op het internet, de krant te lezen of te praten met hun dorpsgenoten. Er worden ook nog een aantal activiteiten en cursussen georganiseerd: zo zijn er wekelijkse hobbynamiddagen en computerlessen en worden er geregeld koffie- en kaartnamiddagen georganiseerd.

Het gemeentebestuur biedt gelukkig nog wel materiële ondersteuning: zo zullen ze bv. speciaal voor het dorpshuis een beamer aankopen en komt er een aanbouw aan het gemeentehuis. Sinds 3 jaar zitten we immers op de tweede verdieping van het gebouw omdat de benedenruimte volledig omgebouwd is tot toeristisch bezoekers-centrum.

Zelf heb ik gemerkt dat door de jaren heen het dorpshuis een centrale plaats in het dorpsleven heeft gekregen. Vandaar dat we er alles zullen aan doen om de werking zo goed mogelijk in stand te houden.

Welke rol vervul je zelf in het dorphuis?

Ik was destijds lid van de projectgroep die de DORP inZICHT bevraging in ons dorp heeft uitgevoerd. Toen we nadien beslisten om in ons dorp een dorpshuis op te richten sloot ik me aan bij de stuurgroep die de voorbereidingen zou treffen.

Omdat er bij de opstart van het dorpshuis een aantal pc's met gratis toegang tot internet in de ontmoetingsruimte geplaatst werden én er in het dorp heel wat vraag was naar lessen voor beginners, ben ik als vrijwilliger begonnen aan een eerste lessenreeks 'computer voor beginners'. Voor die eerste reeks schreven zich een zestal inwoners van Boekhoute in, het merendeel senioren, maar ook enkele huisvrouwen die iets wilden bijleren. Ondertussen ben ik al bezig aan mijn 5de jaar als lesgever. De groep is ondertussen uitgegroeid tot een hechte

vriendengroep. Sommige van de mensen die een aantal jaren geleden de cursus zijn beginnen volgen, zijn doorgestroomd naar cursussen voor gevorderden in het volwassenenonderwijs, maar komen nog steeds terug op woensdagvoormiddag om bij de groep te zijn. We vieren met z'n allen sinterklaas, organiseren op het einde van elke lessenreeks een etentje en gaan nu zelfs samen op reis. Het is een gezellige bende geworden én iedereen leert iets bij.

Nu we niet meer kunnen rekenen op de personeelsinzet van de vzw Meetjeslandse Leerwerkbedrijven, is de druk op de vrijwilligers natuurlijk een stuk groter. Het gaat nu niet enkel over het organiseren van de computerlessen, maar om het draaiende houden van de volledige dorpshuiswerking. We zijn momenteel met een vijftal vrijwilligers, maar extra helpende handen zijn uiteraard meer dan welkom!

Is het dorpshuis voldoende gekend bij de inwoners? Hoe verloopt die bekendmaking in de praktijk?

In principe is elke inwoner van Boekhoute op de hoogte van wat er gebeurt in en rond het dorpshuis.
In de eerste plaats doet de tamtam goed zijn werk; tevreden bezoekers zijn de beste reclame voor het dorpshuis. Daarnaast maken we steeds gebruik van het gemeentelijk informatieblad, de regionale kranten en onze eigen website en die van de gemeente om nieuwtjes te verspreiden.
Tot voor kort zorgden de medewerkers en vrijwilligers voor een ruimere bekendmaking van onze werking door om de twee maanden bij iedereen een nieuwsbrief in de bus te droppen en af en toe affiches en flyers te verspreiden in het dorp. Nu de werking volledig teruggevallen is op vrijwilligers, is het de vraag of we dit kunnen blijven doen. Voor het samenstellen van de nieuwsbrief konden we altijd rekenen op de inzet van de medewerkers en de financiële middelen van het gemeentebestuur. Het is afwachten of dit nog haalbaar is.

1.1.4. Profiel van het dorpshuis en zijn bezoekers

Personeelsbezetting: Meetjeslandse Leerwerkbedrijven vzw heeft sinds de opstart van het dorpshuis aan 10 mensen uit de kansengroepen (alleenstaande moeders, 50-plussers, laaggeschoolden,…) de kans geboden om een boeiende werkervaring op te doen door hen een jaar als onthaalbediende in het dorpshuis te laten meedraaien. Deze kansengroepwerknemers werden intensief begeleid door een maatschappelijk assistent, zowel op inhoudelijk als op persoonlijk vlak (attitudes, vaardigheden,…). Toen de noodzakelijke subsidies in 2009 wegvielen kwam er een einde aan het tewerkstellingsaspect in het dorpshuis.
Het dorpshuis kon echter al jaren rekenen op een groep vrijwilligers die samen met de professionele medewerkers het dorpshuis draaiende hielden en ondermeer logistieke hulp boden bij activiteiten, nieuwsbrieven mee opmaakten en ronddeelden en cursussen organiseerden. Nu wacht hen de taak om het beheer van het dorpshuis volledig over te nemen.

Aantal bezoekers per maand: 250 à 300.

Bezoekersprofiel: Hoofdzakelijk oudere inwoners, tijdens schoolvakanties en op woensdagmiddagen ook veel kinderen. De meeste bezoekers komen de krant lezen, op internet surfen en praten met dorpsgenoten. Daarnaast kunnen de activiteiten op heel wat deelnemers rekenen.

Aanbod: *Hiervoor verwijzen we naar het interview met Eric Braet.*

1.2. Watervliet, een snel groeiend dorpshuis

1.2.1. Dorpsprofiel

- Deelgemeente van Sint-Laureins (Oost-Vlaanderen)
- ± 1.650 inwoners

Leeftijdscategorie	Aantal	%
-12	205	12,39
12-25	238	14,39
26-65	840	50,79
65+	371	22,43
Totaal	1654	100,00

- 21,08 km²
- 9,1 km naar Sint-Laureins
- Openbare voorzieningen: vrije basisschool (kleuter en lager onderwijs), naschoolse kinderopvang, uitleenpost van de bibliotheek
- Commerciële voorzieningen: bakker, slagerij, kruidenierszaak, 6-tal cafés/restaurants, dagbladhandel
- Verenigingen: 8-tal lokale verenigingen (KVLV, OKRA, Gezinsbond, Fanfare, Parochiaal Zangkoor, De Vrienden van Watervliet, Landelijke Gilde, Voetbalclub)
- Dienstverlening: gemeentelijke administratie 1x per week, dienstenchequebedrijf van KVLV (strijkdienst e.d.)

1.2.2. Ontstaan van het initiatief

De ontstaansgeschiedenis van het dorpshuis in Watervliet is enigszins anders dan die van het dorpshuis in Boekhoute. Waar in Boekhoute de beweging van onderuit plaatsvond, kwam het initiatief in Sint-Laureins van het gemeentebestuur.
Eén van de doelstellingen van het eerder vernoemde 5B Phasing-Out project was de verspreiding en opstart van het concept dorpshuis in minstens één van de andere 5B-gemeenten (Maldegem, Eeklo, Sint-Laureins, Kaprijke, Assenede). Na gesprekken met de verschillende gemeentebesturen bleek het gemeentebestuur van Sint-Laureins interesse te hebben voor toepassing van dit concept in deelgemeente Watervliet. Het bestuur dacht dat dergelijk project daar wel kon slagen gezien het vrij grote aantal inwoners in vergelijking met de andere deelgemeenten. Daarenboven beschikt Watervliet over een openbaar gebouw, het oud gemeentehuis, dat tot dan toe slechts sporadisch werd gebruikt voor recepties en dergelijke.
Het volledige oprichtingsproces tot aan de effectieve opstart van het dorpshuis verliep heel vlot: in amper een drietal maanden tijd werden afspraken gemaakt met het gemeentebestuur, werd het lokaal op de benedenverdieping van het oud gemeentehuis ingericht als ontmoetings- en bureelruimte en werd een bewonersgroep samengesteld die de inhoudelijke werking van het dorpshuis verder zou uitwerken.
In december 2005, nauwelijks een half jaar na de eerste gesprekken, werd het dorpshuis officieel geopend.

1.2.3. Het Dorpshuis van Watervliet in de praktijk

Over de werking van het dorpshuis in Watervliet hadden we een gesprek met Francine De Baere, die daar een tijdlang aan de slag was als dorpshuismedewerkster.

Francine, jij bent een heel jaar aan de slag geweest als dorpshuismedewerkster in Watervliet. Wat hield dat precies in en hoe heb je dat ervaren?

Het is zo dat de tewerkstelling in het dorpshuis van Watervliet georganiseerd wordt door de Meetjeslandse Leerwerkbedrijven. Bij die organisatie kan je als werkloze een jaar werkervaring opdoen en daarna helpen ze je om een gewone job te vinden. Ikzelf was één van de gelukkigen die hier een jaar mochten meedraaien. Als werkervaarder werd ik hier niet aan mijn lot overgelaten, maar werd ik intensief begeleid door een ervaren maatschappelijk werker. Ondanks de intensieve begeleiding kreeg ik toch een grote verantwoordelijkheid en kon ik mijn eigen persoonlijkheid volledig kwijt in mijn werk. Mijn takenpakket was heel gevarieerd: van eerder logistieke en administratieve taken zoals het klaarzetten en opruimen van de ontmoetingsruimte of het registreren van de bezoekers, tot het opmaken van een tweemaandelijkse dorpskrant, het aansturen van de vrijwilligersgroep of het uitwerken van nieuwe initiatieven voor het dorp samen met lokale verenigingen en gemeentelijke diensten. Het was vooral heel belangrijk om een goed contact op te bouwen met de inwoners, te luisteren naar hun verhaal en signalen te herkennen én door te spelen naar de instanties die er iets kunnen mee aanvangen.

Als onthaalbediende ben je echter maar een klein onderdeel van een veel ruimere samenwerking die een dorpshuis nodig heeft. Lokale verenigingen, vrijwilligers, gemeentelijke diensten en OCMW-diensten, ze zijn allemaal nodig om een goed functionerend dorpshuis uit te bouwen.

Het staat alleszins vast dat ik in dat jaar als dorpshuismedewerkster ongelooflijk veel heb geleerd, zowel op vlak van eerder technische vaardigheden als op sociaal vlak. Ondertussen blijf ik in het dorphuis nog actief als vrijwilligster.

Nu je toch spreekt over vrijwilligerswerk: welke rol spelen die vrijwilligers in de dorpshuiswerking?

Een goede vrijwilligerswerking is van levensbelang voor een dorpshuis! Dat klinkt nogal zwaarwichtig, maar tijdens mijn jaar werkervaring heb ik ondervonden dat je een dorpshuis niet in je eentje draaiende kunt houden. Ten eerste kan een goede dorpshuiswerking onmogelijk door één persoon gedragen worden. Ten tweede -en dat is nog veel belangrijker- is het niet de bedoeling dat een 'buitenstaander' het hier allemaal een beetje komt organiseren. Integendeel, het is nu net de bedoeling van een dorpshuiswerking om dorpsbewoners aan te zetten tot actie, tot het nemen van initiatieven die een positief effect hebben op de leefbaarheid van het dorp! Zij weten beter dan wie dan ook wat er leeft in het dorp, waar de knelpunten liggen en welke de troeven zijn.

In het dorpshuis van Watervliet zijn een achttal vrijwilligers[4] actief. Hun taken variëren van logistieke en administratieve taken over het organiseren en begeleiden van activiteiten en cursussen tot het mee sturen van de volledige werking. Een heel mooi vrijwilligersinitiatief in Watervliet is de 'Boezemvriendinnen': een praatgroep voor vrouwen met borstkanker. De vrouwen komen maandelijks samen in het dorpshuis voor een gezellige babbel, maar organiseren daarnaast ook aangepaste activiteiten.

Af en toe zetten we onze vrijwilligers in de bloemetjes. Zo organiseerden we in 2007 een vrijwilligersdag: iedereen werd verwend met een heerlijk ontbijt, een huifkartocht, een volksspelennamiddag en als afsluiter een etentje. De vrijwilligers waarderen dit enorm!

[4] *Een goede vrijwilligerswerking is een gestructureerde werking: een vrijwilligersovereenkomst, regelmatige bijeenkomsten, individuele begeleiding, een verwenmoment, … Al deze aspecten zorgen ervoor dat de vrijwilligers zich goed voelen in de organisatie en zich ten volle kunnen ontplooien. Sinds augustus 2006 is de wet van 3 juli 2005 betreffende de rechten van de vrijwilliger van kracht. Bepalingen over wie vrijwilliger kan worden, verzekeringen, kostenvergoedingen enz. zijn hierin opgenomen. Meer informatie is te vinden op www.vrijwilligerswerk.be*

Ik heb begrepen dat het dorpshuis ook nieuwe impulsen geeft aan het dorpsleven. Kan je eens een paar voorbeelden geven van wat een dorpshuis in een dorp kan teweeg brengen?

Een mooi voorbeeld is dat van het speelplein in Watervliet. Op initiatief van het dorpshuis schreef een bewonersgroep zich in 2007 met de volle steun van het gemeentebestuur - in voor de wedstrijd 'Dorp met toekomst'. Het project bestond er in om het bestaande speelplein dat maar weinig werd gebruikt en ook onregelmatig werd onderhouden een opfrisbeurt te geven. De gemeentelijke diensten, de bewonersgroep en tal van vrijwilligers en enthousiaste jongeren sloegen de handen in elkaar om er een ontmoetingsplaats voor jong en oud van te maken. De oude speeltoestellen kregen een opknapbeurt, er werd een speelbos gecreëerd, kinderen maakten zelf vuilnisbakjes, er werden petanque- en bolbanen aangelegd en er kwamen ook extra zitbanken. Dit project bracht een hele dynamiek teweeg: omwonenden van het speelplein, vooral jonge gezinnen, schaarden zich achter het project en werkten op die manier actief mee aan de leefbaarheid in hun dorp. Ook na afloop van het project zien we nog steeds diezelfde dynamiek. Zo zal bijvoorbeeld de lagere school verder werk maken van de uitbouw van dit speelplein.

Nog in Watervliet heb ik het ontstaan van een 'Boerenparlement' meegemaakt: een groep boeren en oudere inwoners die wekelijks samenkomen in het dorpshuis om er 'de wereldproblemen op te lossen'. Vanuit die werking ontstond ook de vrouwengroep 'De Boezemvriendinnen' waar ik het daarnet over had en die nu een eigen werking heeft uitgebouwd en ook buiten het dorpshuis activiteiten opzet.

1.2.4. Profiel van het Dorpshuis en zijn bezoekers

Personeelsbezetting: In Watervliet zorgt Meetjeslandse Leerwerkbedrijven vzw voor de tewerkstelling en opleiding van mensen uit de kansengroepen. Sinds de opstart van het dorpshuis hebben in totaal 7 personen (1 voltijdse en 6 halftijdse) van een jaar werkervaring en opleiding kunnen genieten. Ook in Watervliet konden we tot en met 2007 rekenen op subsidies van Europa, Vlaanderen en de Provincie Oost-Vlaanderen. Het lokaal bestuur besloot echter om verder te investeren in de tewerkstellingskansen van kansengroepen en de nodige middelen te voorzien om de omkadering van de werkervaarders te bekostigen.
Het dorpshuis kan ook rekenen op een groep enthousiaste vrijwilligers. Zo zijn er inwoners die de tweemaandelijkse nieuwsbrief mee opmaken en ronddelen, anderen die taal-, computer- en hobbycursussen organiseren of een aantal logistieke taken op zich nemen.

Aantal bezoekers per maand: ca. 250

Bezoekersprofiel: Hoofdzakelijk oudere inwoners, tijdens schoolvakanties en op woensdagmiddagen ook veel kinderen. De meeste bezoekers komen op internet surfen en deelnemen aan de wekelijkse praatgroep 'Boerenparlement'. De cursussen (Duits, Engels, schaken) en de maandelijkse breinamiddagen kunnen ook op veel bijval rekenen.

Aanbod:
- Dienstverlening: zitdagen van gemeentelijke administratie, OCMW, Woonwijzer Meetjesland, verkoop van toeristische fiets-, wandel- en autoroutes
- Activiteiten: boerenparlement op dinsdagvoormiddag, 'Boezemvriendinnen' elke eerste woensdag van de maand, breinamiddag elke tweede Donderdag van de maand, kinderatelier in vakantieperiode
- Cursussen: computercursus voor beginners, cursus Duits voor beginners en gevorderden
- Permanent: gratis toegang tot internet, krant, informatiehoekje met allerlei folders,…

1.3. Heldergem, een dorpshuis in de steigers

1.3.1. Dorpsprofiel

- Deelgemeente van Haaltert (Oost-Vlaanderen)
- ± 1.650 inwoners

Leeftijdscategorie	Aantal	%
-12	220	13,21
12-25	251	15,08
26-65	953	57,24
65+	241	14,47
Totaal	1665	100,00

- 4,7 km²
- 6,4 km naar Haaltert
- Openbare voorzieningen: vrije basisschool (kleuter en lager onderwijs), naschoolse kinderopvang
- Commerciële voorzieningen: superette, bakkerij, 2 cafés
- Verenigingen: een 9-tal lokale verenigingen (Davidsfonds Kerksken-Heldergem, dorpsraad, gezinsbond, kvlv, chiro kerksken-heldergem, zangkoor "glorieux", ziekenzorg, de wielervrienden, duivensportvereniging recht voor allen) en een speelpleinwerking
- Dienstverlening: geen

1.3.2. Ontstaan van het initiatief

Het dorpshuis van Heldergem zit anno 2009 nog volop in de opstartfase. In 2006 voerde de lokale dorpsraad een DORP inZICHT bevraging uit. De respons op de bevraging was heel groot. Uit de bevraging bleek dat Heldergem niet gespaard bleef van de problematiek die typerend is voor een groot aantal kleine, landelijke kernen, namelijk het gebrek aan voorzieningen en dienstverlening. Een grote meerderheid van de bevolking was vragende partij voor de oprichting van een dorpshuis (68%): een echte ontmoetingsplaats, met een eigen activiteitenaanbod, voor de inwoners van Heldergem. Om met de resultaten van de DORP inZICHT enquête aan de slag te gaan werden een aantal werkgroepen in het leven geroepen, waaronder de werkgroep 'dorpshuis'. De werkgroep bestaat uit een zestal inwoners die het volledige proces sturen en ondersteunen.

Momenteel wordt er vanuit het gemeentebestuur werk gemaakt van de renovatie en herinrichting van het oude schoolgebouw waar het dorpshuis zal worden ondergebracht. Het gemeentebestuur doet hiervoor zelf een grote financiële inspanning, maar kan tevens rekenen op subsidies van de Provincie Oost-Vlaanderen, Vlaanderen en Europa via PDPO (Europees Programma voor Plattelandsontwikkeling).

1.3.3. Het dorpshuis van Heldergem in de praktijk

In Heldergem hadden we een gesprek met William Minnaert en Chris De Meerleer, allebei lid van de dorpsraad van Heldergem en mede-initiatiefnemers van DORP inZICHT. Ze zijn ook de drijvende krachten achter de oprichting van het dorpshuis.

Wat willen jullie bereiken met de oprichting van een dorpshuis in Heldergem?

Tien jaar geleden werden we in het dorp geconfronteerd met een acuut probleem: het gemeentebestuur had beslist om de dorpsschool af te breken en er sociale woningen op te trekken. Een nobel doel, ware het niet dat dit gebouw de laatste publieke ruimte in het dorp was. Met een aantal inwoners hebben we ons toen geëngageerd om hier tegen op te komen. We richtten een dorpsraad op en konden op die manier in gesprek gaan met het gemeentebestuur. Uiteindelijk hebben we kunnen verhinderen dat de school werd afgebroken. Toen al zijn we beginnen dromen over hoe zo'n dorpshuis de sociale samenhang in het dorp zou kunnen versterken, want dat is uiteindelijk het effect dat we willen bereiken. Door er een 'open huis' van te maken kunnen mensen elkaar ontmoeten, is er opnieuw ruimte voor het organiseren van activiteiten, cursussen,... het dorpshuis kan op die manier een stimulans zijn voor het dorps- en verenigingsleven.

In jullie dorp zal het voormalige schoolgebouw worden omgebouwd tot dorpshuis. Het is een heel groot gebouw: hoe gaan jullie daar invulling aan geven?

Daar hebben we zelf lang over nagedacht: één ruimte zal ingericht worden als ontmoetingsruimte, we willen er een soort 'huiskamer van het dorp' van maken waar mensen zich snel thuis voelen, een praatje komen slaan,... een ruimte die vroeger dienst deed als keuken zal omgebouwd worden tot bureelruimte, ofwel voor eventuele dorpshuismedewerkers, ofwel voor organisaties of diensten die er een zitmoment willen houden.
In het schoolgebouw is ook nog een grote polyvalente ruimte aanwezig die we in twee zouden verdelen door middel van een uitschuifbare tussenwand. Op die manier kunnen er grote activiteiten, tentoonstellingen, recepties,... doorgaan, maar kan de ruimte ook gezelliger gemaakt worden voor kleinere activiteiten of

vergaderingen. We denken er ook aan om een vast lokaal te voorzien voor de speelpleinwerking die daar al jaren actief is en heel wat materiaal moet kunnen opbergen. Ook de dansvereniging die daar wekelijks repetities houdt moet dit zeker kunnen blijven doen, vandaar dat we uitkijken naar een gemakkelijk verplaatsbare dansvloer. Voorts willen we ook aangepaste sanitaire voorzieningen realiseren want op dit moment bevinden de toiletten zich buiten, en ten slotte willen we de keuken zo efficiënt mogelijk inrichten.

Bij de invulling van het gebouw proberen we met zoveel mogelijk zaken rekening te houden en verenigingen en inwoners te raadplegen. Het is echt de bedoeling om er een multifunctionele voorziening voor het ganse dorp van te maken.

Welke rol speelt het gemeentebestuur in dit oprichtingsproces?

Vóór de DORP inZICHT bevraging verliep de communicatie tussen de inwoners van Heldergem en het gemeentebestuur nogal stroef, van communicatie was er eigenlijk nauwelijks sprake. Het hele proces rond de bevraging heeft daar verandering in gebracht: de dorpsraad werd erkend als gesprekspartner voor het bestuur en met de oprichting van een werkgroep 'dorpshuis' werd ook een contactambtenaar aangesteld die telkens de vergaderingen bijwoont. Vanuit de werkgroep hebben het gemeentebestuur, de leden van de werkgroep 'dorpshuis' en de medewerkers van Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen in 2008 samen een subsidiedossier opgemaakt dat werd ingediend bij de Provincie in het kader van het PDPO (Programmeringdocument voor Plattelandsontwikkeling). Onderwerp van het dossier is de renovatie en herbestemming van de oude basisschool. De grote investering en eigen financiële inbreng die het gemeentebestuur hier heeft gedaan is een belangrijke stap naar de oprichting van een dorpshuis die naam waardig, hoewel het concept zoals wij dit voor ogen hebben nog niet overal en bij iedereen volledig is doorgedrongen.

Met welke middelen zal het dorpshuis in Heldergem gefinancierd worden?

We hadden het daarnet al over de renovatiewerken die het gemeentebestuur momenteel uitvoert met steun van de Provincie Oost-Vlaanderen, Vlaanderen en Europa. Dat subsidiedossier voorziet naast de middelen voor renovatie ook geld voor de inrichting van het dorpshuis zelf, zoals tafels en stoelen, een computer en dergelijke. Dat geeft ons al enig comfort, maar we zijn er ons goed van bewust dat we er daarmee nog niet zijn.
Naast deze investeringen zullen we in de toekomst ook de werking zelf moeten kunnen financieren en de eventuele werknemers die het dorpshuis uitbaten. We zijn realistisch genoeg om te beseffen dat we eerst nog veel zelf zullen moeten instaan voor de uitbating van het dorpshuis en het organiseren van activiteiten, maar onze hoop is toch gevestigd op het gemeente- of OCMW-bestuur om op termijn voor enige personele ondersteuning te zorgen. Ook voor de kosten die met het gebouw te maken hebben zoals water, gas, elektriciteit en onderhoud rekenen we op het gemeentebestuur. Wat de werkingskosten betreft kijken we ook in de richting van de lokale overheden, maar we willen zeker zelf ook ons steentje bijdragen door op zoek te gaan naar allerlei mogelijke projectsubsidies die tal van organisaties en overheden specifiek voor dergelijke initiatieven ter beschikking stellen. We hopen in elk geval dat de dorpshuiswerking een goed draaiend partnerschap zal zijn tussen de dorpsraad, het gemeentebestuur en de andere gebruikers van dit gebouw en wie weet kan een provinciale of een Vlaamse overheid wel overtuigd worden om dorpshuiswerkingen structureel te financieren of te cofinancieren. Dat zou in elk geval de stap naar de oprichting van dorpshuizen in Vlaanderen een stuk makkelijker maken.

Wat bewoners appreciëren in een dorpshuis. Enkele citaten.

“Het dorpshuis is voor mij een plaats waar ik kom om iets bij te leren. De cursussen die hier gegeven worden zijn voor mij zeer begrijpelijk en bovendien is het een gezellige bedoening. We zijn ook allemaal vrienden van mekaar geworden.”

“Ik kom naar het dorpshuis om mensen te zien en een koffietje te drinken. Ik kan er altijd wel terecht voor een leuke babbel met iemand uit het dorp en zo leer ik ook andere mensen kennen.”

“Ik kwam hier eerst als een toevallige bezoeker, maar toen ik hoorde wat hier allemaal gedaan werd en wat hier allemaal kon, ben ik regelmatiger gekomen en nu ben ik hier zelfs vrijwilliger geworden; ik geef hier nu een taalcursus.”

“Thuis heb ik geen computer en bovendien zou een internetabonnement te duur zijn voor mij. Hier heb ik met de computer leren werken en heb ik zelfs een e-mailadres aangemaakt. Ik kan hier nu naar mijn mails komen kijken en ik ben via de computer zelfs op zoek naar werk.”

“We komen hier iedere dinsdag samen om het nieuws van de regio te bespreken en nieuwtjes uit Watervliet te horen. En natuurlijk lossen we hier ook de wereldproblemen op!”

“Dat de school niet afgebroken is en dat het gemeentebestuur deze locatie nu ter beschikking stelt van de bevolking is voor mij een erkenning van ons dorp; eindelijk weer aandacht voor ons.”

“Dat dorpshuis hier zou zeker moeten blijven bestaan. Wat dat al heeft teweeg gebracht om het leven in het dorp te activeren is prachtig. En niet alleen wat hier binnen de muren van dit gebouw gebeurt, maar ook daarbuiten. Kijk maar naar de herinrichting van ons speelplein!”

“Wat ik goed vind, is dat ik niet voor alles naar Assenede of naar Eeklo moet. Door de zitdagen hier in het dorpshuis, kan ik nu toch tenminste voor een aantal zaken hier terecht.”

“We kunnen het dorpshuis 's avonds gebruiken voor een vergadering van de vereniging en dat is goed want anders moeten we altijd op café of bij iemand thuis gaan vergaderen.”

II. Het gemeentebestuur als partner in een dorpshuis

Over de rol en het belang van een dorpshuis voor een lokaal bestuur hadden we een gesprek met Annick Willems, burgemeester van Sint-Laureins en mede-initiatiefnemer bij de oprichting van het dorpshuis in deelgemeente Watervliet in het najaar van 2005.

Hoe is het gemeentebestuur van Sint-Laureins betrokken bij het ontstaan en bij de werking van het dorpshuis in Watervliet?

Toen men ons vanuit het opbouwwerk in 2005 aansprak om ook in één van de deelgemeenten van Sint-Laureins een dorpshuis op te zetten, waren we meteen enthousiast. We zagen vooral voor Watervliet de meerwaarde van zo'n dorpshuis. Watervliet is onze grootste deelgemeente en bovendien is de afstand naar de hoofdgemeente redelijk groot, niet alleen fysiek trouwens. Voor ons kon zo'n dorpshuis een plek zijn voor meer contact met de bevolking van Watervliet en voor hen een mogelijkheid om mekaar te ontmoeten, nieuwe dingen te leren en samen met ons te werken aan nieuwe impulsen voor het dorp.
In de beginfase zorgde ons gemeentebestuur vooral voor materiële en logistieke ondersteuning van de dorpshuiswerking. De benedenruimte van het oud-gemeentehuis werd ter beschikking gesteld voor de uitbouw van het dorpshuis en de kosten voor verwarming, elektriciteit en water namen wij op ons. Wanneer het nodig was zorgden wij ook voor logistieke ondersteuning. Deze vorm van ondersteuning is -ondanks onze beperkte financiële middelen- goed te dragen voor een gemeentebestuur. In de loop der jaren is de ondersteuning die wij geven gegroeid: momenteel voorzien wij jaarlijks een budget van ca. € 12.500 in onze begroting om ook een stuk personeel en werking te bekostigen. In de beginjaren werden die kosten nog gerecupereerd via projectsubsidies van de Provincie, Vlaanderen en Europa. Als gemeentebestuur zelf instaan voor alle kosten die een dorpshuis met zich meebrengt is absoluut niet evident, want de uitbouw en het beheer van een dorpshuis behoort niet tot de reguliere opdracht van een lokaal bestuur. De financiële inbreng is eigenlijk volledig afhankelijk van de goodwill en de

beleidsprioriteiten van het bestuur. Zeker nu, in periodes dat gemeenten het financieel veel moeilijker hebben, is het niet evident om dit te doen. Meestal is het zo dat de middelen voor sociale zaken als eerste sneuvelen als er keuzes moeten worden gemaakt. In feite zou dit niet mogen. Het moet natuurlijk wel gezegd dat een dorpshuis op zich geen grote brok uit het gemeentelijke budget is, maar het zijn al die kleine zaken samen die het moeilijk maken. Als je als gemeentebestuur in de ene deelgemeente een dorpshuisinitiatief ondersteunt, dan kan je het niet maken om gelijkaardige initiatieven ter bevordering van het gemeenschapsleven in andere deelgemeenten niet te ondersteunen. Men is dus verplicht om als gemeentebestuur keuzes te maken die belangrijke gevolgen hebben voor de inwoners van de deelgemeenten.

Voor ons bestuur is het alleszins duidelijk dat het dorpshuis een vast gegeven is waar we ook in de toekomst rekening mee moeten en zullen houden. Maar toch blijft de vraag wiens taak het is om een dorpshuis te beheren en te ondersteunen mij wel bezighouden.

Is er vanuit de lokale politiek een grote betrokkenheid bij het reilen en zeilen van het dorpshuis in Watervliet?

Persoonlijk vind ik dat die betrokkenheid nog veel te klein is. Meer betrokkenheid zou er ongetwijfeld kunnen voor zorgen dat het bestuur de dingen in een ander, een beter perspectief kan plaatsen. Als er nu gediscussieerd wordt over het dorpshuis en de bijdrage die daarvoor vanuit het bestuur wordt voorzien, wordt de dorpshuiswerking in die discussie vaak herleid tot een beperkt aantal activiteiten die er georganiseerd worden zoals een computercursus of een hobbynamiddag. Het bestuur heeft momenteel nog niet de reflex om het dorpshuis in al zijn breedte te zien. Meer politieke betrokkenheid zou dit voor een groot stuk kunnen verhelpen. Daarom gaan we nu een systematisch, gestructureerd overleg opzetten met álle betrokken partijen (bestuur, ambtenaren, dorpshuisverantwoordelijken en -medewerkers); dat zal al een hele stap vooruit zijn. Eén à twee samenkomsten per jaar, dat moet voldoende zijn om elkaar op de hoogte te houden van de werking, nieuwe personeelsleden, enzovoort. Dergelijk systematisch overleg zou ervoor zorgen dat de band met het dorpshuis én het dorp in z'n geheel beter wordt en dat we als bestuur dat dorpshuis nog meer zullen gebruiken als kanaal voor dienstverlening, informatie en participatie naar het dorp en zijn bewoners.

Wat is voor het gemeentebestuur van Sint-Laureins de meerwaarde van het dorpshuis in Watervliet? Kan u daar ook een aantal concrete voorbeelden van geven?

In een uitgestrekte gemeente als Sint-Laureins speelt een dorpshuis zeker een belangrijke rol inzake dienstverlening. Meer en meer diensten trekken weg uit de dorpen en worden centraal aangeboden in de hoofdgemeente. Voor heel wat mensen is dit echter niet evident en het dorpshuis kan in die zin beschouwd worden als een nieuw platform van waaruit die dienstverlening kan worden aangeboden, dichter bij de mensen zelf. In het dorpshuis van Watervliet is er nu bijvoorbeeld dienstverlening van de gemeentelijke administratie, het OCMW en Woonwijzer Meetjesland. Daarnaast vind je in het dorpshuis ook een stand met toeristische informatie. In het

toeristisch seizoen wordt het dorp druk bezocht door wandelaars en fietsers. Vóór de komst van het dorpshuis konden die toeristen nergens terecht voor informatie tenzij ze nog eens 8 kilometer extra aflegden naar het centrum van Sint-Laureins. Nu dus wel.

Een tweede punt dat ik als een grote meerwaarde beschouw is dat het dorpshuis ons meer kansen biedt om inwoners te betrekken bij lokale thema's, m.a.w. dat we meer en beter werk kunnen maken van bewonersparticipatie. Misschien een voorbeeldje om dit wat concreter te maken: dit jaar kregen we de boodschap dat de kastanjebomen op het Stee in Watervliet gerooid moeten worden omwille van een ziekte die niet meer uit te roeien is. Nu moet je weten dat die bomen het dorpsplein een heel karakteristieke uitstraling geven en een belangrijke troef waren toen we vorig jaar mededongen naar de prijs van 'Mooiste dorp van Vlaanderen'. Het feit dat de bomen gerooid moeten worden was voor ons al een hele schok, wat zou dat dan niet zijn voor de inwoners zelf… Daarom besloten we om meteen contact op te nemen met de dorpshuisverantwoordelijke met de vraag op welke manier we de inwoners hierbij het best kunnen betrekken. Uiteindelijk hebben we via overleg met de milieuambtenaar en na het advies van een boomverzorger een minitentoonstelling georganiseerd in het dorpshuis: inwoners kunnen er het nieuwe inplantingplan komen inkijken en kunnen er meer te weten komen over de zes verschillende boomsoorten die geplant kunnen worden ter vervanging van de kastanjes. Via een antwoordkaartje dat bij de tweemaandelijkse nieuwsbrief gevoegd wordt, kunnen de inwoners ook laten weten welke boomsoort hun voorkeur wegdraagt.
Na een aantal jaren kunnen we ook zeggen dat het betrekken van inwoners bij belangrijke issues in het dorp ondertussen een soort reflex geworden is, mede dankzij de opstart van het dorpshuis.

Een derde punt, misschien wel het allerbelangrijkste, is het feit dat het dorpshuis erin geslaagd is om de inwoners van Watervliet meer samen te krijgen. Het klinkt vrij cliché, maar via het dorpshuis wordt er wel degelijk gewerkt aan het verbeteren van de sociale cohesie in het dorp. De voorbije jaren zijn bijvoorbeeld verschillende gespreksgroepen opgestart en vonden verschillende inwoners een nuttige vrijetijdsbesteding in het volgen van cursussen, die ook meestal door de inwoners van het dorp zelf georganiseerd worden. Wat ik ook heel belangrijk vind is de samenwerking die ontstaat met andere gemeentelijke diensten. In Watervliet bevindt zich naast het dorpshuis een uitleenpost van de openbare bibliotheek. Het dorpshuis en de bibliotheek hebben de handen in elkaar geslagen en zijn onlangs gestart met een leesgroepje voor kinderen in het kader van de Kinder- en Jeugdjury Vlaanderen. De kinderen komen in het dorpshuis samen op woensdagnamiddagen om er telkens een tweetal boeken te bespreken.

Het dorpshuis in Watervliet is duidelijk een positief initiatief voor alle partijen. Is er nu ook interesse om in de andere deelgemeenten met een gelijkaardig initiatief te starten? En is dit haalbaar?

Ik twijfel er niet aan dat dit ook in andere deelgemeenten een positieve dynamiek teweeg zou kunnen brengen, maar nog los van het feit of een dorpshuis daar al dan niet wenselijk is, is er de vraag of dit wel haalbaar is. Momenteel beschikken wij over onvoldoende personeel en financiële middelen om een tweede dorpshuis, laat staan een dorpshuis in elke deelgemeente, op te richten. Middelen zijn één zaak, een andere vraag die ik me ook stel is of er voor dergelijk initiatief voldoende draagkracht is in een dorp van pakweg 500 inwoners. Watervliet telt immers meer dan drie keer zoveel inwoners…

Zoals ik al eerder heb gezegd is het dorpshuis in Watervliet voor ons een vaststaand feit, maar uitbreiding naar andere deelgemeenten zit er voorlopig niet in.

Wat een dorpshuis de moeite waard maakt voor een gemeente- of OCMW-bestuur.

Heel wat dorpen in Vlaanderen blijven na de fusieoperatie van de jaren '70 nog steeds met een wrang gevoel zitten. Ze voelen zich verweesd en zien met lede ogen aan dat dienstverlening en andere functies geconcentreerd worden in de hoofdgemeente. Voor een gemeente- en/of OCMW-bestuur kan een dorpshuis een uitvalsbasis zijn voor gemeentelijke en OCMW-dienstverlening en bovendien onderdak geven aan zitmomenten van een aantal lokale en bovenlokale diensten en organisaties. Voor heel wat mensen -vooral zij die minder mobiel zijn- is een dergelijke **dienstverlening** dicht bij huis een reële hulp en anderzijds is het een duidelijk signaal vanuit de gemeente dat de dorpen 'niet vergeten worden'. Door in een dorpshuis 1 lokaal met telefoon- en internetverbinding (en eventueel een kast met opbergruimte voor enkele noodzakelijke documenten) te voorzien kunnen daar op verschillende momenten heel wat diensten en organisaties terecht; zo bespaar je heel veel ruimte en kan er toch een zeer diverse dienstverlening aangeboden worden.

Een gemeentebestuur kan een dorpshuis ook inzetten als een **informatie- en inspraakpunt** voor gemeentelijk beleid: plannen voor een plein- of straatheraanleg, geplande wegenwerken in de gemeente (hoe klein ook), raadpleging over of terugkoppeling van beslissingen die van invloed zijn op het dorp, een sensibiliseringscampagne, ... De kanalen die voor die informatie-uitwisseling worden gebruikt kunnen zeer divers zijn: een tentoonstelling, een documentatiemap, een computer met verbinding naar relevante websites of facebookpagina's, een themaveertiendaagse (met een combinatie van tentoonstelling, informatie- en inspraakavond, zitdag van een relevante dienst, ..), ..

Een dorpshuis kan tegemoet komen aan de verzuchting van verenigingen om eindelijk die **vergader- of repetitieruimte** te hebben die men al zolang zoekt en eventueel kan het voor verenigingen en particulieren zelfs een zaal betekenen waar men al eens iets kan organiseren.

Een dorpshuis kan een plaats zijn waar mensen elkaar weer op een ongedwongen manier ontmoeten, waar ze een krant of een tijdschrift kunnen ter hand nemen, op de computer gaan werken, een spel spelen of een vorming volgen. Allemaal kleine dingen die de sociale cohesie in een dorp kunnen versterken en waaruit mensen weer moed kunnen putten. Dergelijke **sociale meerwaarde** van een dorpshuis is van onschatbare waarde, ook voor een gemeente- of OCMW-bestuur dat op die manier zeer preventief kan werken naar allerlei bevolkingsgroepen toe.

Een dorpshuis kan veel meer betekenen dan een gebouw waarbinnen activiteiten worden opgezet of dienstverlening wordt verstrekt; het kan het kloppende hart van een dorp worden, een plek van waaruit een **dorpswerking** kan starten die nieuwe impulsen geeft aan het dorp. Dit kan het partnerschap tussen gemeentebestuur en dorp versterken en gedeelde verantwoordelijkheid voor de verdere ontwikkeling van het dorp opbouwen.

In het verlengde van die rol kan een dorpshuis de **entingsplaats** zijn/worden **van bestaande of nieuwe diensten of initiatieven.** We denken hierbij bijvoorbeeld aan een uitleenpost van de bibliotheek, een postpunt, een tentoonstellingsruimte, een strijkwinkel of andere lokale diensteneconomieprojecten, ..

Afgeleiden van deze functies of zelfs aanleiding om een dorpshuisinitiatief te nemen zijn het **hergebruik** dat aan een gebouw kan worden gegeven door er een dorpshuis in onder te brengen en de **tewerkstellingskansen** die de uitbating van een dorpshuis kan geven aan mensen uit kansengroepen uit het dorp of de gemeente.

In een volgend hoofdstuk gaan we op een aantal van die functies en rollen dieper in.

III. Een dorpshuis: van ontmoeting en dienstverlening tot kloppend hart van het dorp

In de inleiding gaven we al aan dat de verwachtingen omtrent een dorpshuis heel verschillend kunnen zijn van dorp tot dorp, en uit de verhalen van de drie dorpen is ook gebleken dat de plaatselijke context en mogelijkheden een bepalende rol kunnen spelen. Daarom is voorafgaand onderzoek van de verwachtingen, beperkingen en opportuniteiten van zeer groot belang. Tast bij elk van de betrokken partijen goed af wat kan en wat niet kan, wat onontbeerlijk is en wat wenselijk is. Een bevraging daarover bij de bevolking van het dorp, een gesprek met het verenigingsleven en overleg met de belangrijkste beleids- en welzijnsactoren is zeker geen overbodige luxe.

Voor de duidelijkheid willen we hier echter wel stellen dat een dorpshuis voor ons meer moet zijn dan een ruimte waar de verenigingen terecht kunnen voor een bestuursvergadering, een koffietafel of een activiteit. Een dorpshuis moet een functie kunnen vervullen voor àlle inwoners van het dorp, zeker voor dié mensen voor wie het dorp hun leefwereld is, voor mensen met een beperkt netwerk, voor mensen met een beperkte mobiliteit. En dan is al gauw duidelijk wat een dorpshuis in de eerste plaats moet zijn: een plek waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, waar een nauwere band kan ontstaan met beleid en waar dienstverlening van gemeentebestuur en maatschappelijke actoren wordt aangeboden.
De verhalen en de illustraties daarbij leren ons dat er voor een dorpshuis met die ambitie niet altijd veel ruimte nodig is. Een ontmoetingsruimte, een bureeltje -desnoods binnen de ontmoetingsruimte-, een sanitair en eventueel een keukentje, alles samen goed voor zowat 50m², daarmee kan een dorpshuis het stellen. Enthousiasme, goede wil en

engagement moeten wel in ruime mate aanwezig zijn en natuurlijk is ook een minimale financiële inspanning vereist.

Uiteraard kan een bestuur of een dorp een veel grotere ambitie (en mogelijkheden) hebben of opbouwen. Het nadenken over een dorpshuis kan zo bijvoorbeeld aanleiding zijn om bestaande functies in een dorp samen te brengen in één infrastructuur en gezamenlijk te beheren, het kan ook invulling geven aan een leegstaand gebouw dat dan uitgroeit tot een multifunctionele basisvoorziening, waar niet alleen het dorpshuis terecht komt maar waar ook plaats is voor bijvoorbeeld een bibliotheek, een schooltje, een kinderopvang, een sociaal economieproject, een polyvalente zaal, een museum, een sportinfrastructuur, ..

Maar hoe groot of hoe klein de infrastructuur van een dorpshuis ook is, belangrijk is de ziel die erin zit, de uitstraling ervan en het draagvlak dat het heeft in het dorp en bij het bestuur. Alleen onder die voorwaarden kan een dorpshuis ook uitstijgen boven zijn dienstverlenende functie en kan het het kloppende hart van het dorp worden, de plek waar dorpsbewoners en bestuur samen werken aan een verhoging van de leefbaarheid van het dorp. Het dorpshuis treedt op dat moment ook buiten zijn muren en wordt motor van nieuw leven in het dorp, van engagement, van sociale verbondenheid, van solidariteit en van identiteit van het dorp. Lees er de verhalen nog eens opnieuw op na en constateer met ons dat de dorpshuizen gaandeweg hun grenzen hebben verlegd en hun doelen hoger hebben gesteld.

Als we hieronder dus een aantal rollen van een dorpshuis bespreken, hou dan goed in het achterhoofd dat het niet per se de bedoeling moet zijn om ze allemaal (tegelijk) een plaats te geven in het dorpshuis. Ontmoeting en informatie lijken ons redelijk cruciaal om sociale cohesie, empowerment en communicatie in het dorp te bevorderen, maar andere functies kunnen eventueel geleidelijk aan opgebouwd worden op maat van het dorp en de lokale context en mogelijkheden of verwachtingen.

Van ontmoeting en dienstverlening ..

1. Ontmoeting, ontspanning en vergaderruimte

De ontmoetingsruimte is in de eerste plaats een ruimte waar mensen kunnen binnenlopen zonder aanleiding, waar ze een krant of een tijdschrift kunnen lezen, een praatje kunnen slaan met andere bezoekers/ dorpsbewoners of de dorpshuismedewerker, waar ze eens rustig kunnen wegdromen. Het is ook de plaats waar ze een kaartje kunnen leggen of een gezelschapsspel kunnen spelen zonder zich verplicht te voelen om daarbij wat te consumeren. Een dorpshuis kan ook dienst doen als vergaderruimte voor het dorp en het verenigingsleven en biedt tevens ruimte voor het organiseren van activiteiten. Meer kans op ontmoeting en ontspanning is bevorderlijk voor de sociale samenhang en het doorbreken van het sociaal isolement in het dorp.

2. *Informatie(kanaal)*

Een dorpshuis is ook een soort documentatiecentrum dat informatie aanlevert over zaken die mensen in hun dagelijks leven bezighouden: goed wonen, een job, ontspanning, de bestaande dienstverlening, openbaar vervoer, ... De kanalen die worden aangeboden kunnen minimaal zijn in de vorm van folders, brochures, kaarten, informatiemappen, maar kunnen ook verder worden uitgebouwd en een kleine boekenstand, informatiestands, kleine wisselende tentoonstellingen, of zelfs zitdagen van diensten en organisaties betreffen. Een dorpshuismedewerker of gedreven vrijwilligers kunnen hier een belangrijke rol vervullen bij het opzoeken, bundelen en actualiseren van informatie, het wegwijs maken van bezoekers en het begeleiden van de meest kwetsbaren.

Zeer goede ervaringen hebben we met het plaatsen van een (paar) computer(s) met internetaansluiting, waar inwoners gratis informatie kunnen opvragen en kunnen communiceren met allerlei besturen en instanties. Nog in functie van de interactieve werking kan bijvoorbeeld een opmerkingenboek of een ideeënbus in de informatiehoek worden gelegd.

3. *Dienstverlening van gemeente/OCMW en andere diensten*

Heel wat dorpen worden geconfronteerd met het wegtrekken van dienstverlening, zo ook dienstverlening van het lokaal bestuur. Een dorpshuis kan deze trend niet tegengaan, maar mogelijks wel een alternatief bieden. Zo kan een dorpshuis gastheer zijn voor één of meerdere diensten van gemeente of OCMW, zoals bevolkingsdienst, politie, jeugddienst, sociale dienst van het OCMW, ... En uiteraard hoeft de dienstverlening die in een dorpshuis wordt aangeboden zich niet te beperken tot gemeentelijke of OCMW-diensten. Andere instanties die vroeger een eigen stek hadden in het dorp maar er geleidelijk uit wegtrokken kunnen er weer een zitdag houden. We denken hierbij aan ziekenfondsen, vakbonden of De Post.. Maar ook nieuwe initiatieven die we doorgaans in grotere steden of gemeenten vinden, kunnen er een plek krijgen en er eventueel een rol vervullen voor een wat ruimer gebied dan enkel het dorp. Zo bijvoorbeeld een woonwinkel, een werkwinkel, een toeristische dienst,... Veelal volstaat het om hiervoor een kleine loket-/consultatieruimte te voorzien, en als de mogelijkheid voor een aparte ruimte niet voorhanden is dan kunnen die zitdagen ingepland worden in de openingsuren van het dorpshuis zodat dienstverlening en ontmoeting elkaar niet storen.

In uitbreiding van die dienstverlening kan een dorpshuis ook een verkooppunt zijn voor vuilniszakken en PMD-zakken, gsm-kaarten, tickets van de Lijn, postzegels en fiscale zegels (het dorpshuis kan uitgroeien tot Postpunt) of een plek waar men kan kopiëren of printen. Ook een op maat van het dorp gesneden winkelaanbod kan worden overwogen. Voorts kan een dorpshuis kan ook de plaats zijn waar bijvoorbeeld een strijkatelier wordt uitgebouwd of van waaruit een dienstenchequebedrijf poets- en huishoudelijke hulp aanbiedt. De mogelijkheden zijn legio en ook hier zullen plaatselijke omstandigheden bepalen welke rol het dorpshuis hierin kan opnemen.

4. Vorming en activiteiten

Door het organiseren van allerlei vormingsactiviteiten en het aanbieden van begeleiding kan een dorpshuis mensen laten bijbenen in een steeds complexere wereld. We denken hierbij aan de organisatie van computercursussen, taalcursussen, cursussen 'klussen in huis' of digitale fotografie, maar ook aan ondersteuning die de vrijwilligers en medewerkers van het dorpshuis aan mensen kunnen bieden bij bijvoorbeeld het zoeken naar een job, een huis of een geschikte vorming (op de pc of in het informatiehoekje).

Daarnaast kan een dorpshuis een setting zijn waar of van waaruit allerlei activiteiten worden opgezet door dorpshuismedewerkers, vrijwilligers of het verenigingsleven. We denken daarbij aan hobbynamiddagen, breinamiddagen, kaartavonden, bingo, kinderateliers, sportactiviteiten, voorleesmomenten, een concertje, uitstappen, .. De organisatie van allerlei activiteiten in het dorpshuis werkt sterk drempelverlagend en kan de deur openen naar diverse bevolkingsgroepen (ouderen, kinderen, jongeren, alleenstaande moeders,...).

5. Communicatie en participatie

Een dorpshuis kan een belangrijke rol spelen in het dichten van de veelbesproken kloof tussen politiek en burger. Het dorpshuis kan zich ontpoppen tot een informatie- en inspraakkanaal voor de burger. Dit betekent bijvoorbeeld dat lokale overheden de inwoners via het dorpshuis informeren over hun dienstverlening en over hun plannen met het dorp. Beleidsvoornemens, plannen in de ontwerpfase, vragen die besturen hebben met betrekking tot het dorp,... kunnen ze aan de bewoners voorleggen door er bijvoorbeeld de (ontwerp)plannen, wat foto's en een verduidelijkende tekst op te hangen, maar ook door er informatie- en inspraaksessies te organiseren of andere processen op te zetten die bewoners dichter bij hun beleid betrekken. Om dit op een systematische wijze te laten gebeuren is het aangewezen dat deze aanpak wekelijks of maandelijks een agendapunt is op het schepencollege en dat er voor de praktische uitwerking ervan geregeld overleg is met de dorpshuisverantwoordelijken.

Uiteraard is het belangrijk dat bezoekers van het dorpshuis dan ook kunnen reageren op die informatie en beleidsvoornemens of plannen. Dat kan op klassieke manieren zoals een opmerkingenboek, ideeënbus of een inspraakvergadering, maar ook door meer interactieve inspraakprocessen op te zetten en zeker ook door gebruikmaking van de nieuwe media. Zo is het een leuk idee om een eigen pagina voor en over het dorp op de gemeentelijke website te plaatsen en dat als een platform te gebruiken om dorpsbewoners vragen, opmerkingen, suggesties,… te laten doorspelen aan het gemeentebestuur met het engagement van het gemeentebestuur om hierop feedback te geven.

... tot kloppend hart van het dorp

6. Nieuwe kansen voor het lokale verenigingsleven en lokale/regionale organisaties

Voor sommige verenigingen kan een dorpshuis een antwoord zijn op de vraag naar (betaalbare) vergaderruimte of ruimte om activiteiten te organiseren.

Een andere opportuniteit voor de verenigingen en lokale of regionale organisaties is dat ze hun werking via het dorpshuis beter bekend kunnen maken. Zo kan er in het dorpshuis een overzicht uitgehangen worden van alle activiteiten die in het dorp worden georganiseerd. Een andere mogelijkheid is dat een organisatie de gelegenheid krijgt om er haar werking voor te stellen. Ter illustratie een voorbeeld uit Boekhoute: in het dorpshuis werd tweemaandelijks gewerkt rond een bepaald thema. In het kader van dat thema werd dan een organisatie/vereniging uitgenodigd om zijn of haar werking toe te lichten in de vorm van een informatieavond. Dat was vorig jaar nog het geval met LOGO Meetjesland, het Lokaal Gezondheidsoverleg, dat in het kader van het thema 'gezonde voeding' in het dorpshuis op bezoek was. Op die manier leren dorpsbewoners nieuwe dienstverlening kennen en kunnen organisaties hun aanbod op een zeer directe manier aan dorpsbewoners bekend maken.

Maar misschien wel het allerbelangrijkste is de rol die een dorpshuis kan spelen in het bevorderen van de samenwerking tussen lokale verenigingen en andere organisaties of diensten en bewoners. Een voorbeeld uit Boekhoute illustreert allicht beter dan bladzijden tekst die rol van een dorpshuis: eind 2007 werd vanuit het dorpshuis een samenwerking op gang gebracht met alle lokale verenigingen rond de organisatie van een evenement in het kader van de 50ste verjaardag van Expo '58. In april 2008 werd dan een echte Expo '58 dag georganiseerd waaraan elke vereniging z'n steentje bijdroeg: jeugdverenigingen zorgden voor volksspelen uit die tijd en gaven dansinitiaties; KAV en KVLV zorgden voor allerlei lekkernijen uit die periode; de KWB pakte uit met een tentoonstelling van oude auto's; de heemkundige kring zorgde voor een fototentoonstelling in het dorpshuis en in het Visserijmuseum en ook de horeca sprong op de kar. Kortom, het ganse dorp baadde in de sfeer van de jaren '50.

Vanuit het dorpshuis werd het hele gebeuren gecoördineerd en het moet gezegd: het was een groot succes met als kers op de taart een grote Expo '58 fuif!

Een dorpshuis is dus niet alleen een plaats waar verenigingen kunnen samenkomen, elkaar vinden en hun programmering op elkaar afstemmen, maar ook een partner waarmee ze samenwerken. Waar in sommige gevallen een aantal verenigingen eerst wat terughoudend staat tegenover een dorpshuis, ontstaat er na een tijd het gevoel van 'samen staan we sterker' om de sociale samenhang in het dorp te versterken en de terugloop van het verenigingsleven tegen te gaan.

7. Motor van een nieuw elan voor het dorp

Precies omdat een dorpshuis niet één functie vervult, maar meerdere taken tegelijk opneemt gaat er een aanzuigeffect van uit. Mensen ontmoeten er elkaar, er ontstaan nieuwe ideeën en de bereidheid om zich te engageren voor de dorpsgemeenschap volgt. Zo zien we dat een dorpshuis nieuwe mogelijkheden opent voor het verenigingsleven (door samenwerking worden initiatieven die vroeger niet konden, nu wel mogelijk) en dat er onvermoede talenten onder de bevolking zitten waarmee de dorpsgemeenschap zijn voordeel kan doen (bvb. in Watervliet waar een Duitse inwijkeling zich engageert om een cursus Duits te geven). Een dorpshuis stimuleert mensen ook om eens een straatfeest te organiseren of de handen in elkaar te slaan om bijvoorbeeld het speelplein in het dorp een opfrissingbeurt te geven (de voorbeelden uit Watervliet spreken boekdelen). Kortom het dorpshuis kan zich ontpoppen tot het kloppende hart van het dorp.

Een dorpshuis kan ook de ideale aanleiding of entingsplaats zijn voor een bewonersplatform[5] of een dorpsraad. Bewoners zijn ervaringsdeskundigen die hun eigen dorp kennen als hun broekzak, weten waar de knelpunten zitten en kunnen inschatten wat wenselijk en haalbaar is. Steeds meer mensen geven zelf aan dat ze nauwer betrokken willen worden bij beslissingen en evoluties die de toekomst van hun dorp beïnvloeden. Ze willen er ook een engagement in opnemen. Dit geldt uiteraard ook als het gaat over de oprichting van een dorpshuis.
We verwijzen hier ook graag naar de piste van de opmaak van een dorpsontwikkelingsplan waarin belangrijke ingrepen in een dorp, zoals daar zijn de inplanting van een dorpshuis of multifunctionele basisvoorziening, een ruimer kader kunnen krijgen. Begin 2010 verschijnt er in het kader van een Leaderproject een publicatie waarin de ervaringen worden gebundeld die het gemeentebestuur van Knesselare en tal van partners waaronder Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen zullen hebben opgedaan met de opmaak van een dorpsontwikkelingsplan voor Ursel (www.knesselare.be - bestuur).

8. Van dorpshuis tot 'multifunctionele basisvoorziening' met hergebruik van leegstaande gebouwen

Om van start te gaan met een dorpshuis volstaat een ontmoetingsruimte van zowat 30m², een bureeltje, sanitair en eventueel een keukentje, dat leerden we hierboven al. De uitbouw van een dorpshuis kan in een nieuwbouw of in vrijstaande ruimte van een bestaand gebouw. Zo ging het dorpshuis van Boekhoute van start op het leegstaande gelijkvloers van het voormalige 'stadhuis' dat op de eerste en tweede verdieping al onderdak gaf aan het Visserijmuseum. Nu deze ruimte ook een toeristische bestemming krijgt, wordt er

[5] *Voor meer informatie over bewonersplatforms verwijzen we naar de publicatie 'Van schietstand tot denktank' van Samenlevingsopbouw West-Vlaanderen (www.samenlevingsopbouwwvl.be)*

voor het dorpshuis een eigen ruimte aangebouwd aan het 'stadhuis'. In Watervliet is het dorpshuis ook ondergebracht in het oud-gemeentehuis, naast en in verbinding met de nieuwbouw van de bibliotheek. In Heldergem krijgt het dorpshuis een plek in een oude school. In Boekhoute werd even overwogen om het dorpshuis in een oude winkel onder te brengen. De mogelijkheden zijn dus legio: een oud-gemeentehuis, een oude pastorij, een oude school, een vroegere winkel, een gewezen opslagplaats of atelier of waarom niet een kapel die haar functie heeft verloren. Het zijn allemaal gebouwen die merkpunten zijn in het dorp en via de inrichting van het dorpshuis die functie kunnen terugkrijgen.

Sommige gebouwen zijn maar net groot genoeg voor de basisfuncties van een dorpshuis, maar andere hebben zoveel meer te bieden en zijn een uitdaging voor een bestuur en een dorpsgemeenschap om zich te beraden over de functie ervan. Waarom in een groter gebouw zoals een oude school niet overwegen om daar ook de bibliotheek onder te brengen of de kinderopvang of wie weet, een tentoonstellingsruimte of een polyvalente sport- en cultuurinfrastructuur. En misschien kan er ook een postpunt komen, een dorpswinkel, een bankautomaat of een lokaal voor een kinesist, een kapper of een schoonheidsspecialiste die er geregeld langskomt. Het gebouw kan uitgroeien tot een filiaal van het sociaal huis en tal van diensten een onderkomen of minstens een zitdag bieden. Of nog: entingsplaats of uitvalsbasis van een dienstencheque- of lokale diensteneconomiebedrijf, een filiaal van de Kringwinkel of een fietsenverhuur.

Dergelijke opties vergen uiteraard een grondige voorbereiding, maar hebben het voordeel dat er over het beheer van deze voorziening anders kan worden gedacht. In dergelijk concept is een degelijke professionele ondersteuning zeker nodig, maar kunnen er makkelijker combinaties worden gemaakt naar inzet van personeel en openingsuren en kunnen er diverse financieringsbronnen worden aangeboord (ook uit het commerciële circuit).

IV. Beheer en financiering van een dorpshuis

Het initiatief voor de oprichting van een dorpshuis kan uit verschillende hoeken komen. Een gemeentebestuur dat zijn dienstverlening wil optimaliseren en de communicatie met het dorp wil verbeteren, een OCMW dat zijn dienstverlening dichter bij zijn doelgroep wil brengen en de sociale cohesie wil versterken, een bewonersgroep die een plaats zoekt om de banden binnen de eigen gemeenschap te versterken en een plek wil van waaruit hij kan werken aan de opbouw van die gemeenschap, een vereniging die de eigen werking wil verruimen, noem maar op. Maar al deze initiatiefnemers zullen, vroeg of laat, de nood aanvoelen om daar rond met anderen samen te werken. Is het niet om die werking te versterken en het draagvlak te vergroten, dan misschien uit financiële overwegingen of omdat de eigen infrastructurele mogelijkheden of de personele inzet niet voldoen.

Uiteraard zijn zowel de beheersstructuur als de financiering, maar allicht ook de inhoudelijke klemtonen, sterk afhankelijk van wie dit initiatief trekt of draagt maar ook van de lokale context: wie zijn de spelers, hoe zijn hun onderlinge verhoudingen, welke traditie van samenwerking is er en hoe groot is de openheid tot samenwerking, hoe groot is de financiële draagkracht van de gemeente, zijn er meerdere deelgemeenten (en dus wellicht ook de vraag naar meerdere dorpshuizen), enz.

Omdat die verscheidenheid zo groot is, zullen we ons hier beperken tot een aantal principes en een aantal suggesties van mogelijke financiering en personeelsinzet.

- infrastructuur

Het is aangewezen dat het gemeente- of OCMW-bestuur instaat voor de infrastructurele ondersteuning van het dorpshuis: het gebouw - na eventuele verbouwings- of opknapwerken - ter beschikking stellen of huren, instaan voor elektriciteit, verwarming, gas, telefoon- en internettoegang, verzekeringen, onderhoud. Op die manier valt in de uitbating een grote kost en zorg weg en is het engagement van het gemeentebestuur ook duidelijk (wat zowel voor intern gebruik als naar de buitenwereld belangrijk is), het verhoogt de betrokkenheid.

-afsprakenkader

Er kunnen vooraf best goede afspraken worden gemaakt over de verantwoordelijkheden en de bevoegdheden van elk van de partners: wie is hoofdverantwoordelijke, hoe worden beslissingen genomen, wie zet personeel of vrijwilligers in en in welke mate, hoe wordt gecommuniceerd (intern en extern), ..

- rollen verduidelijken

De beheersstructuur mag geen misverstand laten bestaan over de eindverantwoordelijkheid, maar bestaat voorts best uit de verschillende partners in het samenwerkingsverband, niet in het minst de bewoners zelf. Als een bestuur de trekker is dan is moeten er goede afspraken worden gemaakt over de rol van de bewoners en de andere partners. Als een bewonersgroep trekker is dan is het belangrijk dat bewoners voldoende garanties van samenwerking met een bestuur of een andere sterke partner hebben zodat ze geen financieel avontuur tegemoet gaan en zich tegen risico's kunnen indekken. Om zich ook juridisch veilig te stellen is het aangewezen dat een bewonersgroep die de verantwoordelijkheid opneemt voor het beheer van een dorpshuis zich organiseert als vzw.

- bewuste (beleids)keuze

De oprichting en uitbating van een dorpshuis behoort niet tot de reguliere opdrachten van een gemeentebestuur maar kan een bewuste keuze zijn van een gemeente- of OCMW-bestuur in het kader van zijn lokaal sociaal beleid. Het decreet lokaal sociaal beleid beoogt immers een maximale toegankelijkheid tot de dienstverlening voor elke burger en een optimaal bereik van de beoogde doelgroep doelstellingen die geheel in lijn zijn met die van een dorpshuis. Er zijn vooralsnog geen extra Vlaamse financiële middelen beschikbaar voor gemeentebesturen die deze keuze maken, tenzij die kan worden ingepast in reguliere middelen voor bijvoorbeeld dienstencentra of culturele en gemeenschapscentra. Mogelijks biedt het plattelandsfonds dat de Vlaamse Regering in het vooruitzicht stelt wel mogelijkheden voor gemeentebesturen die van start willen gaan met een dorpshuis.

- opstart- en werkingsmiddelen

Voor de start van een dorpshuis zijn vooral enthousiasme, engagement en inzet nodig, maar uiteraard kost koken ook geld en dus moet er op zoek gegaan worden naar middelen. Gelukkig zijn er tal van instanties die kunnen worden aangesproken voor een start- of werkingstoelage. Het gaat dan meestal om projectfinancieringen zoals die van de Koning Boudewijnstichting (onder meer Buiten Gewone Buurt of Fonds Delhaize Group www.kbs-frb.be), Welzijnszorg (www.welzijnszorg.be) of CERA (www.cera.be). Op de website en www.dorpinzicht.be kan u terecht voor actuele informatie over diverse projectoproepen van deze en andere fondsen. Een belangrijke subsidiebron voor dorpshuizen en andere plattelandsinitiatieven is zeker het provinciale en Vlaamse plattelandsbeleid waar u terecht kan voor belangrijker projectkosten zoals aanpassingswerken en inrichting van een dorpshuis en personeels- en werkingskosten bij de opstart van een dorpshuis (PDPO II As 3 of As 4/ Leader; zie hiervoor www.ruraalnetwerk.be, www.oost-vlaanderen.be en andere provinciale websites en zoek onder 'PDPO').

Al deze projectfinancieringen zijn belangrijke hulpbronnen bij het opzetten van een dorpshuis of bij het uitwerken van allerlei deelprojecten van een dorpshuis, maar uiteraard zal het -met het oog op een duurzame uitbouw van het dorpshuis- steeds een streven zijn om te komen tot een structurele financiering; daarvoor is het gemeentelijke niveau het meest aangewezen, maar een gezamenlijke actie van bestaande dorpshuizen naar hogere beleidsniveaus kan mogelijk ook tot een decretale regeling voor dorpshuizen of een provinciale inzet op dorpshuizen leiden.

- tewerkstelling en vrijwilligerswerk

Een dorpshuis is meer dan een gebouw waar nu en dan eens vergadering kan worden gehouden of waar eens om de veertien dagen een activiteit doorgaat. Dat betekent uiteraard ook dat de uitbating meer vereist dan iemand die een sleutel van het gebouw heeft en een lijst van gebruikers bijhoudt. De keuze om al dan niet een professionele kracht in te zetten is mede afhankelijk van de plaatselijke situatie en van de ambitie die men met het dorpshuis heeft. Wil het dorpshuis iedere dag toegankelijk zijn, zet het zelf vormings- en ontspanningsactiviteiten op, wil het beweging brengen in het dorp en dus ook buiten de muren van het dorpshuis opereren,.. . Maar ook: is het gemeentebestuur initiatiefnemer of belangrijke partner, is de dorpsgemeenschap trekker of nog, is een lokale of bovenlokale vereniging de motor van het dorpshuis? Allemaal verschillende scenario's die de inzet van personeel of vrijwilligers kunnen bepalen.

Eén van de vele mogelijke scenario's is dat het dorpshuis in de dagelijkse praktijk wordt gerund door mensen die via allerlei tewerkstellingsmaatregelen[6] een werkervaring opdoen. In dat geval begeleidt een gekwalificeerde

[6] *Overzicht tewerkstellingsmaatregelen zie p.35*

medewerker de mensen in werkervaring, zowel inhoudelijk als naar hun functioneren. Het dorpshuis krijgt er op die manier ook een rol bij, namelijk als werkvloer om mensen uit de kansengroepen een boeiende werkervaring te geven én hun kansen op de reguliere arbeidsmarkt te vergroten.

In een ander scenario kan het een bewuste keuze zijn van een gemeentebestuur om in een dorp (of in alle dorpen van de gemeente) een dorpshuis uit te bouwen en dat professioneel uit te baten. Een gemeentebestuur kan dit met eigen personeel opnemen of daarvoor een samenwerkingsakkoord afsluiten met een lokale of regionale vereniging - desgevallend de vereniging die specifiek voor de uitbating van het dorpshuis wordt opgericht - die deze taak op zich neemt. De ervaring leert dat een gekwalificeerd personeelslid op bachelorniveau hiervoor aangewezen is. Dit hoeft echter niet te betekenen dat dit personeelslid voltijds met die taak bezig is. Mits het dorpshuis beschikt over een goede vrijwilligersgroep kan hij een groot deel van de taken bij die ploeg leggen en zelf optreden als coach of ondersteuner.

Indien de voltijdse of deeltijdse inzet van een professioneel medewerker niet (meteen) mogelijk is -of indien het een bewuste keuze is om dat niet te doen-, dan kan een dorpshuis ook volledig op zeer geëngageerde vrijwilligers[7] draaien, al is dat op de lange termijn misschien moeilijk houdbaar.
Veel hangt dan af van de ambitie van het dorpshuis en van het engagement dat bewoners willen opnemen; ook de poel waarin kan gevist worden voor het rekruteren van vrijwilligers is uiteraard belangrijk. Er zijn immers maar weinig dorpsbewoners die voldoende tijd en energie kunnen vrijmaken om vanuit een langdurig engagement een dorpshuis draaiende te houden; er zullen dus voortdurend inspanningen moeten worden geleverd om nieuw bloed aan te trekken. En zelfs als een dorpshuis uitsluitend op vrijwilligers draait is aansturing of ondersteuning door een professionele medewerker (bvb. vanuit de gemeente) aangewezen.

Het is daarnaast ook belangrijk dat steeds het principe wordt gehuldigd dat het dorpshuis een voorziening is die voor iedereen toegankelijk is, dat iedereen er zich welkom voelt. Dat betekent onder meer dat er vanuit de vrijwilligersgroep een grote openheid is naar de hele dorpsbevolking. In een dergelijk scenario is het belangrijk dat er een open beheersstructuur wordt uitgetekend en dat er een goede samenwerking is met of tussen de verenigingen in het dorp. Indien de beheersploeg via het dorpshuis ook de communicatie tussen dorp en beleid wil verbeteren en de dienstverlening op peil wil houden is, is het uiteraard ook van groot belang om een goede samenwerking op te zetten met het gemeentebestuur. Anderzijds is het ook aangewezen dat het gemeentebestuur mee over de schouder kijkt als het dorpshuis met gemeenschapsgelden werkt. De geloofwaardigheid en de uitstraling van het dorpshuis kan er alleen maar bij winnen.

[7] *Voor meer informatie over vrijwilligerswerk, rechten en plichten van de vrijwilliger en vergoedingen voor vrijwilligers verwijzen we naar de website www.vrijwilligerswerk.be en de provinciale websites*

Een overzicht van een aantal tewerkstellingsmaatregelen waarvan de bestaande dorpshuiswerkingen gebruik maken.

WEP+, het Vlaamse werkervaringprogramma gericht op doorstroming, wil voor langdurig werkzoekenden een brug slaan tussen een periode van werkloosheid en de stap naar reguliere arbeid door opleiding en begeleiding op de werkvloer aan te bieden. De maatregel is bij voorrang gericht naar laaggeschoolde werkzoekenden en is ingebed in de trajectwerking van de VDAB. Een WEP+ duurt in principe 12 maanden.
WEP+ promotoren behoren tot de niet-commerciële sector en tot de overheid. Behalve een loonpremie voor de personen in werkervaring, ontvangt de promotor ook nog een premie voor omkadering en begeleiding.
Meer informatie over deze en andere tewerkstellingsmaatregelen zijn te vinden op www.aandeslag.be

***Artikel 60 § 7** van de organieke OCMW-wet biedt OCMW's de mogelijkheid om een arbeidsovereenkomst aan te bieden aan personen die recht hebben op maatschappelijke integratie of op financiële hulp en die op die manier opnieuw recht krijgen op werkloosheidsuitkeringen of werkervaring kunnen opdoen. Het OCMW kan de persoon in zijn eigen diensten tewerkstellen of ter beschikking stellen van een externe werkgever. Dat kan bijvoorbeeld een gemeente zijn of een vzw. Voor meer informatie zie www.aandeslag.be 'Artikel 60' intypen in de zoekrobot.*

***Activa** is een tewerkstellingsmaatregel die voorziet in een vermindering van de patronale basisbijdragen voor de sociale zekerheid bij aanwerving van een werkzoekende. Deze vermindering wordt gekoppeld aan een activering van de werkloosheidsuitkering of maatschappelijke integratie bij de aanwerving van een werkzoekende die volledig uitkeringsgerechtigd werkloos is of die het leefloon geniet. Deze maatregel moet leiden tot een verhoging van de tewerkstellingsgraad in het algemeen en van de tewerkstellingsgraad van de oudere werknemers (45 jaar en ouder) in het bijzonder. Meer informatie is te vinden op www.aandeslag.be 'Activa' intypen in de zoekrobot.*

***Sociale maribel** is een federale tewerkstellingsmaatregel die in de non-profit sector bijkomende arbeidsplaatsen wil creëren om de arbeidsdruk te verlichten en de kwaliteit van de dienstverlening te verbeteren.*
Enkel werkgevers die ressorteren onder paritaire comités van de non-profitsector (oa 329. socio-culturele sector) en werkgevers die zijn aangesloten bij de Rijksdienst voor sociale zekerheid voor de provinciale en plaatselijke overheidsdiensten voor het personeel dat zij aangeven onder welbepaalde NACE-codes komen in aanmerking voor deze maatregel.
De werkgever ontvangt, per toegekende arbeidsplaats, een financiële tussenkomst van het bevoegde fonds sociale maribel die niet hoger mag liggen dan de loonkost van de bijkomend aangeworven werknemer en niet hoger kan zijn dan 64.937,84 EUR (geïndexeerd) per jaar.
Meer info op www.werk.belgie.be ('Gids van A tot Z' en onder S: sociale maribel) en www.vspf.org

Naast deze tewerkstellingsmaatregelen zijn er tal van andere voordelen waarvan werkgevers genieten om de financiële druk op de tewerkstelling in een dorpshuis te verminderen. We verwijzen daarvoor naar de informatie op www.aandeslag.be en ook naar het luik 'financiering' verder in deze brochure. We willen niettemin nog een maatregel die interessant kan zijn bij de oprichting van een dorpshuis kort toelichten:

***Lokale Diensteneconomie** beoogt een koppeling van de invulling van lokale noden aan lokale werkgelegenheid voor mensen die moeilijk hun weg vinden naar de arbeidsmarkt. Voorbeelden van lokale diensteneconomie zijn vervoer- en boodschappendiensten, sociale restaurants, buurtsport. Een dorpshuis past perfect in dit rijtje.*
Vertrekkende van het principe dat een gedeelde verantwoordelijkheid een gedeelde kost met zich meebrengt, heeft de Vlaamse overheid voor de uitbouw van deze diensten gekozen voor een model van klaverbladfinanciering. Dit betekent concreet dat de verschillende belanghebbenden (federale, Vlaamse en lokale overheid, de klant) bijdragen in functie van de eigen baten.
Dit klaverbladmodel is een dynamisch gegeven en wordt naar gelang de aard van de dienstverlening anders ingevuld.
Meer informatie is terug te vinden op www.aandeslag.be en www.socialeeconomie.be.

V. Nawoord

In 2003 heeft Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw het concept 'dorpshuis' zoals het in deze brochure werd toegelicht ontwikkeld in Boekhoute en Watervliet. We konden daarbij rekenen op de medewerking van tal van partners zoals de gemeentebesturen van Assenede en Sint-Laureins, Steunpunt Opbouwwerk Meetjesland vzw, de Meetjeslandse Leerwerkbedrijven vzw en -niet in het minst- het plaatselijke verenigingsleven en de lokale bevolking. De financiële ondersteuning en het vertrouwen van Europa, Vlaanderen en het provinciebestuur Oost-Vlaanderen in het kader van het Meetjeslandse 5B-programma en het PDPO waren cruciaal om die dorpshuizen en het concept te kunnen ontwikkelen.

Eens die ervaring opgedaan, kregen we in het kader van het Oost-Vlaamse PDPO-programma ook de kans om dit concept uit te dragen naar de rest van Oost-Vlaanderen. Dit leidde nu al tot het opzetten van een dorpshuis in Heldergem, maar voorts ook tot plannen voor de oprichting van een of meerdere dorpshuizen in Geraardsbergen, Herzele, Knesselare, Merelbeke en een aantal andere Oost-Vlaamse gemeenten. Ook de interesse vanuit de rest van Vlaanderen bleef niet uit; we kregen aanvragen voor toelichting en begeleiding vanuit meerdere Vlaamse provincies.

De subsidies voor de ondersteuning door Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw van startende dorpshuizen zijn nu weggevallen, maar de ervaringen en de knowhow die we de voorbije jaren opbouwden, blijven we met geïnteresseerde besturen en bewonersgroepen delen via deze brochure en met een telefonische helpdesk.

Overtuigd van de rol die dorpshuizen kunnen spelen bij het revitaliseren van dorpsgemeenschappen en het tegengaan van de verschraling van dienstverlening op het platteland, blijven we - samen met andere initiatiefnemers en plattelandsactoren - in elk geval ook ijveren voor een structurele ondersteuning en erkenning van dorpshuizen.

Colofon

UITGAVE
Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen vzw
Sint-Jacobsnieuwstraat 50
9000 Gent
www.samenlevingsopbouw.be/oost-vlaanderen
T 09 265 84 70
v.u. Stan De Neve

TEKST Sofie Van Moortel, Luc Joos
VORMGEVING Heidi Goeminne
DRUK Drukkerij De Maertelaere bvba

WERKTEN MEE AAN DIT PROJECT de initiatiefnemers en bezoekers van de dorpshuizen in Boekhoute, Watervliet en Heldergem, in het bijzonder Annick Willems, Chris De Meerleer, William Minnaert, Francine De Baere en Eric Braet, Luc Joos, Sofie Van Moortel

MET DANK AAN Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling, de Vlaamse Overheid en het Provinciebestuur Oost-Vlaanderen

"Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland" samen met de Vlaamse Overheid en het Provinciebestuur Oost-Vlaanderen.

Samenlevingsopbouw Oost-Vlaanderen
www.samenlevingsopbouw-oost-vlaanderen.be

Met steun van de Vlaamse overheid

Provincie Oost-Vlaanderen
landbouw & platteland